

Sistema de Justícia Penal

Titulació/estudi: Criminologia i Polítiques Públiques de Prevenció

Curs: 3er

Trimestre: 1er

Nombre de crèdits ECTS: 5

Hores de dedicació de l'estudiant: 125

Llengua o llengües de la docència: Català

Professor: Dr. Ramon Ragués (ramon.ragues@upf.edu)

1. Presentació de l'assignatura

L'Estat no només reacciona amb la pena davant del fet criminal, sinó que hi ha una reacció prèvia del sistema penal de justícia: el procés penal. Aquest, però, no només és un instrument per a què el càstig pugui imposar-se efectivament i complir les seves funcions, sinó que a través del procés el sistema penal anticipa i complementa les funcions de la sanció. Tanmateix en la seva activitat el procés propicia greus intromissions dels poders públics en els drets del subjecte encara innocent i avança alguns dels efectes negatius de la pena: des de la l'estigmatització del subjecte criminal fins a l'emissió d'efectes merament simbòlics adreçats a la col·lectivitat.

Conèixer el funcionament del sistema penal de justícia és una exigència bàsica en la formació criminològica. Però aquest coneixement no pot limitar-se a la mera descripció de les institucions que el conformen i de les normes jurídiques que el regulen, sinó que és imprescindible incorporar una perspectiva empírica que permeti prendre consciència de com funciona realment el procediment penal i quins efectes genera en el conjunt del sistema social i en el presumpte infractor.

2. Competències que s'han d'assolir

Competències generals	Competències específiques
G.1.- Capacitat per expressar-se i comunicar-se correctament en català i castellà.	E.5.- Capacitat per analitzar el funcionament dels agents penals.
G.3.- Ús d'eines informàtiques bàsiques per a la realització de treballs de cerca d'informació, elaboració d'informes i presentació de resultats.	E.6.- Capacitat per dissenyar, aplicar i avaluar programes de prevenció i polítiques públiques i capacitat de suggerir alternatives.
G.4.-Capacitat per utilitzar els recursos bibliogràfics i les TIC que ofereix la Universitat.	E.10.- Capacitat per distingir argumentacions basades en valors i argumentacions basades en evidències empíriques.
G.5. Capacitat de gestionar la	E.16.-Reconeixement de la importància del Dret com a sistema regulador de les relacions socials.

informació: selecció de fonts, síntesi de la informació i avaluació crítica de la informació rellevant.	E.17.- Capacitat per utilitzar els principis i valors constitucionals com a eina de treball en la interpretació de l'ordenament jurídic. E.19.- Aplicar els principis bàsics per a la argumentació jurídica. E.20.- Reconèixer les principals institucions jurídiques. E.21.- Identificar els principals problemes i discussions relacionats amb la resposta del sistema penal a les víctimes de delictes
---	---

3. Continguts

Tema 1. Introducció al Sistema de Justícia Penal

- 1.1. El sistema de justícia espanyol: visió jurídica i perspectiva empírica.
- 1.2. Els actors del sistema de justícia penal: models i estereotips. Sistemes de selecció.
- 1.3. Trets distintius: les formes i el llenguatge forense.
- 1.4. Sistema de justícia penal i política criminal

Tema 2. Organització del Sistema de Justícia Penal: Perspectiva Jurídica i Sociològica

- 2.1. Bases organitzatives del sistema de justícia. Control democràtic i legitimitat.
- 2.2. Els procediments: moments clau en la presa de decisions
- 2.3. Límits espacials i temporals de la funció del sistema.

Tema 3. El Sistema Penal de Justícia i les seves funcions en el Sistema Penal

- 3.1 Funcions del sistema penal: relació amb funcions de la pena, de la mesura de seguretat
- 3.2. La funció esclaridora i la funció cautelar: introducció
- 3.3. Una perspectiva des de la teoria del delictes
- 3.4. Altres funcions preteses (protecció de la víctima, reparació del dany) i funcions col·laterals (estigmatització, efectes simbòlics).

Tema 4. Els Principis Rectors del Sistema de Justícia Penal i la seva Protecció

- 4.1. El dret a un procés amb totes les garanties: perspectiva constitucional i visió empírica
- 4.2. Altres principis i drets fonamentals
- 4.3. La protecció dels principis en l'àmbit ordinari, constitucional i europeu

Tema 5. La Funció esclaridora del Sistema de Justícia Penal

- 5.1. Premisses de la discussió teòrica: descobriment de la veritat material com a funció?

- 5.2. La funció esclaridora en la fase d'investigació. En particular, el paper de la policia.
- 5.3. La funció esclaridora en el judici: les ciències forenses.
- 5.4. Remeis a l'incorrecte exercici de la funció esclaridora

Tema 6. La Funció Cautelar del Sistema de Justícia Penal

- 6.1. La preservació de la funció de la pena
- 6.2. Les anomenades “mesures cautelars” i els seus efectes estigmatitzadors i simbòlics.

Tema 7. Restricció de Drets Fonamentals en l'Actuació del Sistema de Justícia Penal

- 7.1. El debat ètic i el debat jurídic.
- 7.2. Remeis a la vulneració il·legítima dels drets fonamentals
- 7.3. Restriccions indirectes, en particular els anomenats “judicis paral·lels”

Tema 8. Víctimes i Sistema de Justícia Penal

- 8.1. El paper de la víctima en el Sistema de Justícia Penal: una visió empírica
- 8.2. Mesures específiques de protecció de la víctima: teoria i pràctica
- 8.3. L'anomenada “responsabilitat civil derivada de delictes”

Tema 9. Actuals tendències del Sistema de Justícia Penal

- 9.1. La desformalització de la persecució i el principi d'oportunitat
- 9.2. La Justícia penal negociada.
- 9.3. Funció preventiva directa a través del procés?

Tema 10. Les conseqüències jurídic-penals

- 10.1. Execució de les conseqüències jurídic-penals i possibles formes substitutives
- 10.2. Els antecedents penals i la rehabilitació del subjecte
- 10.3. La figura de l'indult

4. Avaluació

1. La **nota final** de l'assignatura s'obté a partir de dos paràmetres: nota de curs (50%) i examen final (50 %). Tanmateix l'assignatura no es pot aprovar si no s'assoleix, com a mínim, un 4 (sobre 10) a totes dues parts.
2. La **nota de curs** s'obté a partir de les **qualificacions** obtingudes en les **quatre proves** que es realitzaran durant les sessions de seminari, que s'impartiran en subgrups. Aquesta nota es pot incrementar o disminuir fins a **2 punts** en funció del nivell de treball previ i el grau de participació activa que s'acrediti per part de l'alumne en aquestes sessions. El contingut de cada sessió de seminaris es concretarà en un dossier de materials que es publicarà amb suficient anticipació a l'aula global.
3. Per obtenir nota de curs **és necessari assistir a les quatre sessions** de seminari programades. Si per causa de força major algun alumne no pot fer-ho cal que avisi per correu electrònic al professor i justifiqui la causa documentalment. En aquest cas se li assignarà un altre subgrup per recuperar la sessió i, si això no és possible, se li farà una prova *ad hoc*. Les causes conegudes

amb antelació (viatges etc.) cal comunicar-les al professor, com a mínim, amb quinze dies d'anticipació.

4. La **nota de l'examen final** s'obtindrà a partir d'una prova de preguntes teòriques extretes del programa. Aquells alumnes que no hagin obtingut una nota de curs superior a 5 hauran de realitzar, a més, una segona prova en què s'avaluaran específicament les matèries que hagin estat objecte dels seminaris. Aquesta prova valdrà el 50% de la nota final de l'assignatura. Els alumnes que no hagin assistit a un mínim de tres seminaris no es podran presentar a l'examen final excepte en casos de mobilitat prèviament comunicats al professor. A aquests efectes, l'obtenció d'una nota inferior a 2 en els controls computa com una manca d'assistència.

5. L'**ús de mitjans il·lícits de còpia** durant l'examen o les avaluacions suposa l'anul·lació de la prova que es tracti. Igualment, qualsevol **plagi** que es detecti en possibles **treballs escrits** comportarà l'anul·lació del treball i es considerarà per tant, no lliurat. En ambdós casos, sens perjudici de les corresponents **sancions disciplinàries** en aplicació de la normativa vigent.

6. Les **errades greus d'ortografia o de morfosintaxi** implicaran una penalització en les notes de proves i exàmens de fins a tres punts.

7. La **recuperació de l'assignatura** tindrà lloc durant en un dissabte del segon trimestre i consistirà en una prova amb idèntiques característiques a la descrita *supra* 4. Els alumnes que no hagin assistit a un mínim de dos seminaris amb una nota mínima de 3 durant el curs no es podran presentar a la prova de recuperació. Tampoc podran fer-ho aquells que no s'hagin presentat a l'examen final o que hagin obtingut menys d'un 3 de nota. L'examen de recuperació es centrarà en aquelles parts de l'assignatura que no s'hagin superat en el període ordinari.

8. Els estudiants que participin en **programes de mobilitat** i, per aquest motiu, no puguin efectuar l'avaluació ordinària hauran d'avisar d'aquesta circumstància al professor abans del dia 10/10/14 per tal d'acordar un sistema d'avaluació alternatiu.

5. Bibliografia i recursos didàctics

5.1. Bibliografia bàsica

1. Textos legals:

- a) Constitució espanyola.
- b) Llei Orgànica del Poder Judicial
- c) Codi Penal
- d) Llei d'Enjudiciament Criminal

2. Obres addicionals de consulta:

- ASHWORTH, Andrew, *The Criminal process: an evaluative study*,. Oxford, 1994.
- DE LA OLIVA SANTOS, Andrés. *et al.*, *Derecho procesal penal*, 8.ª ed. (1.ª reimp.), Madrid, 2010.

- DRESSLER, Joshua, *Understanding Criminal Procedure*, 5.ª ed. 2010.
- FERRAJOLI, Luigi, *Derecho y razón. Teoría del garantismo penal*, trad. española a cargo de P. Andrés Ibáñez y otros, 2.ª ed., Madrid, 1997.
- GIMENO SENDRA, Vicente, *Derecho procesal penal*, Madrid, 2012.
- ROXIN, Claus, *Derecho procesal penal*, 25.ª ed., 1998 (trad. española a cargo de G.E. Córdoba y D. Pastor), Buenos Aires, 2000.

6. Metodologia

El curs s'organitza mitjançant la combinació de sessions plenàries, seminaris i el treball autònom de l'alumne.

1. Les **sessions plenàries** tenen contingut teòric i en elles el professor explicarà cadascun dels temes del programa.

2. Els **seminaris** serveixen per aprofundir o complementar alguns dels temes tractats a les sessions plenàries, si bé la seva finalitat no és oferir un coneixement més especialitzat sinó comprendre el trets essencials de la matèria a través de qüestions concretes analitzades amb més detall. Per a cada sessió de seminari es lliurarà anticipadament un dossier de materials amb un conjunt de lectures i problemes que cal analitzar.

3. El **treball personal** de l'estudiant consisteix:

a) Aprenentatge i estudi dels conceptes teòrics.

b) Preparació de les sessions de seminari.

7. Programació d'activitats

Setmana i dia	Activitat a l'aula: agrupament / tipus d'activitat	Activitat fora de l'aula: agrupament / tipus d'activitat
Setmana 1 22/09/14	Sessió plenària 1: “Introducció al Sistema de Justícia Penal”	Lectura i estudi materials tema 1 Preparació del Seminari setmana següent
Setmana 2 29/09/14	Sessió plenària 2: “Organització del Sistema de Justícia Penal” Seminari 1 (103-101): “Una radiografia al Sistema de Justícia Espanyol”	Lectura i estudi materials tema 2 Preparació del Seminari setmana següent

Setmana 3 06/10/14	Sessió plenària 3: “El Sistema de Justícia Penal i les seves funcions en el Sistema Penal”. Seminari 1 (102): “Una radiografia al Sistema de Justícia Espanyol”	Lectura i estudi materials tema 3 Preparació del Seminari setmana següent
Setmana 4 13/10/14	Sessió plenària 4: Tema 4 “Els Principis Rectors del Sistema de Justícia Penal i la seva Protecció” Seminari 2 : “Els principis rectors del procés”	Lectura i estudi materials tema 4
Setmana 5 20/10/14	Sessió plenària 5: Tema 5 - “La funció esclaridora del sistema de Justícia Penal”	Lectura i estudi materials tema 5 Preparació del Seminari setmana següent
Setmana 6 27/10/14	Sessió plenària 6: Tema 6: “La funció cautelar del sistema de Justícia Penal” Seminari 3: “La funció esclaridora”	Lectura i estudi materials tema 6
Setmana 7 03/11/14	Sessió plenària 7: Tema 7: “Restricció de Drets Fonamentals en l’actuació del Sistema de Justícia Penal”	Lectura i estudi materials tema 7 Preparació del Seminari setmana següent
Setmana 8 10/11/14	Sessió plenària 8: Tema 8: “Víctimes i Sistema de Justícia Penal” Seminari 4: “La funció cautelar”	Lectura i estudi materials tema 8
Setmana 9 17/11/14	Sessió plenària 9: Tema 9: “Actuals Tendències del Sistema de Justícia Penal”	Lectura i estudi materials tema 9
Setmana 10 24/11/14		

	Sessió plenària 10: Tema 10: “Les conseqüències jurídico-penals”.	Lectura i estudi materials tema 10
--	--	------------------------------------